

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2011-03-17

Närvarande: F.d. justitierådet Bo Svensson, f.d. regeringsrådet Leif Lindstam och justitierådet Ann-Christine Lindeblad.

Ändrade vilotidsregler för vissa sjömän

Enligt en lagrådsremiss den 17 februari 2011 (Näringsdepartementet) har regeringen beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1998:958) om vilotid för sjömän.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Per Håvik.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I lagrådsremissen föreslås att lagen om vilotid för sjömän anpassas till förändringar i den internationella konventionen om normer för sjöfolks utbildning, certifiering och vakthållning, den s.k. STCW-konventionen.

Bestämmelserna i 3 §, som genomför ILO-konventionen, gäller alla sjömän som anges i 1 § med de undantag som följer av 2 §.

Bestämmelserna i 3 a §, som genomför STCW-konventionen, gäller däremot bara vissa kategorier av sjömän.

Lagrådet föreslår att 3 a § förtydligas genom en inledande upplysning om vilka sjömän som paragrafen gäller för, nämligen vaktgående sjömän och andra sjömän med uppgifter som rör fartygets säkerhet, förhindrande av förorening eller sjöfartsskyddet, som arbetar ombord på sådana passagerarfartyg som avses i fartygssäkerhetslagen (2003:364) och som enbart anlöper svenska hamnar, dock inte på sådana passagerarfartyg som går i trafik mellan hamn på Gotland och annan svensk hamn.

Sjömän av angivet slag ska, om annat inte följer av kollektivavtal, ha rätt till vilotid enligt 4 §. Det innebär följande. Vilotiden bör förläggas så att de får vila en dag i veckan och på allmän helgdag. Vilotiden får inte understiga 10 timmar under varje tjugofyratimmarsperiod och 77 timmar under varje sjudagarsperiod. Den förstnämnda vilotiden om 10 timmar får delas upp i högst två perioder varav en period om minst 6 timmar. Tiden mellan två viloperioder får inte överstiga 14 timmar.

Det är emellertid möjligt att genom kollektivavtal som avses i 3 § första stycket göra avvikelser från de nämnda vilotiderna. Genom ett sådant kollektivavtal får dock inte göras undantag under längre tid än två veckor från bestämmelserna i 4 § andra stycket 2 om att vilotiden inte får understiga 77 timmar under varje sjudagarsperiod och tiden mellan två perioder av undantag får inte understiga den dubbla tiden som undantaget varat.

Lagrådet konstaterar att bestämmelserna om vilotid m.m., som egentligen inte är så komplicerade, fått en utformning som gör dem onödigt svårlästa och svårtillgängliga.

Enligt Lagrådets mening beror detta till största delen på att de har fått en inbördes placering i lagen som inte ter sig naturlig. Efter två

inledande paragrafer om lagens tillämpningsområde följer i 3 och 3 a §§ de undantag som genom kollektivavtal kan göras från huvudreglerna om vilotid och arbetstid i 4 och 7 b §§ och i 5 § andra stycket och 6 § de undantag och avvikelser som kan göras utan krav på stöd i kollektivavtal. En naturligare ordning synes vara att låta bestämmelserna om undantag komma efter bestämmelserna om vilotid, arbetstid och ersättning.

De inledande paragraferna 1–7 b §§ skulle då kunna ordnas och utformas som följer. Inom parentes anges paragrafens nummer enligt remissens lagförslag. Skillnader i förhållande till remissens formuleringar markeras genom kursivering.

Tillämpningsområde

1 § (1 §) Denna lag gäller, med de undantag som anges i 2 §, sjömän som är anställda för fartygsarbete på svenskt fartyg.

I 3 b § finns bestämmelser som gäller sjömän som är anställda på utländska fartyg.

Bestämmelserna gäller även

1. andra anställda än sjömän som utför fartygsarbete som beräknas pågå under längre tid än en vecka,
2. de personer som utan att vara anställda tjänstgör i någon funktion på ett fartyg och är vaktindelade.

Med fartygsarbete avses i denna lag arbete för fartygets räkning som utförs ombord eller på annat ställe av arbetstagare som följer med fartyget.

Undantag

2 § (2 §) Lagen gäller inte när fråga är om

1. fiskefartyg, när de används som sådana, och fartyg som används i verksamhet som har direkt anknytning till fiske, i annat fall än som sägs i 15 och 16 §§,
2. räddningsfartyg när de används som sådana, eller
3. fritidsfartyg.

Arbetstid och ersättning

3 § (7 b §) Arbetstiden för sjömän får uppgå till högst 48 timmar per vecka i genomsnitt under en beräkningsperiod på tolv månader.

3 a § (7 §) Överstiger den ordinarie arbetstiden 40 timmar i veckan ska ersättning för överskjutande tid lämnas i form av fritid i hamn eller på annat sätt enligt vad som fastställts i kollektivavtal vilket tillkommit i den ordning som anges i 7 § första stycket.

3 b § (7 a §) För sjömän ombord på utländska fartyg som används i affärsdrift och som anlöper en svensk hamn ska klausulerna 1–12 i det avtal som återges i bilagan till rådets direktiv 1999/63/EG av den 21 juni 1999 om det avtal om arbetstidens organisation för sjömän som ingåtts av European Community Shipowners' Association (ESCA) och Federation of Transport Workers' Unions in the European Union (FTS)⁴ iakttas.

Vilotid

4 § (4 §) Sjömän har rätt till vilotid. Vilotiden bör förläggas så att de får vila en dag i veckan och på allmän helgdag.

Vilotiden får inte understiga

1. 10 timmar under varje 24-timmarsperiod och
2. 77 timmar under varje 7-dagarsperiod.

Vilotiden enligt andra stycket 1 får delas upp i högst två perioder varav en period om minst 6 timmar. Tiden mellan två viloperioder får inte överstiga 14 timmar.

Vilotiden omfattar inte kortare raster.

5 § (5 §) Sjömän under 18 år har rätt till minst nio timmars sammanhängande nattvila. I vilotiden ska ingå tiden mellan klockan 24.00 och klockan 05.00.

Undantag från första stycket får göras om den sammanhängande nattvilan skulle förhindra ett effektivt genomförande av ett utbildningsprogram för sådana sjömän.

6 § (6 §) Tillfälliga avvikelser från bestämmelserna i 4 och 5 §§ får göras om det är nödvändigt för

1. att avvärja hotande fara för liv, fartyg eller last,
2. att lämna hjälp enligt 6 kap. 6 § andra stycket och 8 kap. 3 eller 4 § sjölagen (1994:1009),
3. att delta i en författningsenlig övning med säkerhetsanordningar,
4. att genomföra en åtgärd som påkallas av en myndighet i hamn,
5. att genomföra en åtgärd som föranleds av att besättningen har minskat under resan,
6. att genomföra en annan åtgärd som inte tål uppskov och som inte kunnat planeras att utföras på annan tid.

Sjömän som deltagit i arbete enligt första stycket ska så snart det är möjligt kompenseras med vila av tillräcklig längd.

Undantag i fråga om arbetstid och vilotid

7 § (3 §) Undantag från bestämmelserna om arbetstid i 3 § och om vilotid i 4 § får, *om inte annat följer av 7 a §*, göras genom kollektivavtal, som på arbetstagsidan har slutits eller godkänts av en organisation som är att anse som central arbetstagarorganisation enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet. Undantagen ska så långt det är möjligt följa de föreskrivna arbets- och vilotidsmått. Hänsyn får dock tas till oftare förekommande eller längre ledigheter eller beviljande av kompensationsledighet.

Undantag som avses i första stycket gäller dock inte om det strider mot ett beslut om fartygets säkerhetsbesättning enligt 3 kap. 10 § fartygssäkerhetslagen (2003:364).

7 a § (3 a §) Undantag enligt 7 § första stycket får i fråga om vaktgående sjömän och andra sjömän med uppgifter som rör fartygets säkerhet, förhindrande av förorening eller sjöfartsskyddet göras endast för sjömän ombord på sådana passagerarfartyg som avses i fartygssäkerhetslagen (2003:364) och som enbart anlöper svenska hamnar. Undantag får dock inte göras för sjömän på sådana passagerarfartyg som går i trafik mellan hamn på Gotland och annan svensk hamn. Undantag från 4 § andra stycket 2 får göras under högst två veckor. Tiden mellan två perioder av undantag får inte understiga den dubbla tiden som undantaget varat.

Vilotiden får inte understiga

1. 10 timmar under varje 24-timmarsperiod och
2. 70 timmar under varje 7-dagarsperiod.

Vilotiden enligt andra stycket 1 får delas upp i högst tre perioder varav en period om minst 6 timmar och de övriga om minst en timme. Tiden mellan två viloperioder får inte överstiga 14 timmar. Undantag får inte heller göras under mer än två 24-timmarsperioder under en 7-dagarsperiod.

Undantag enligt första stycket får även, utan att det förfarande som anges i 7 § behöver iakttas, göras för sådana personer som avses i 1 § tredje stycket 2.

7 b § Utgår (jfr 3 §)

Godtas Lagrådets förslag till omstrukturering av lagen föranleder det konsekvensändringar i 15 §.